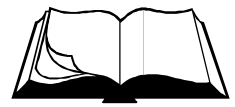

מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

תמוז תשע"ז

מודיני זוזרש אב, מודיני תשעה באב

גליון 317

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

הפוסקים שליט"א.

לצורך שידוך

אין ללבוש בגדי שבת בתשעת הימים, אבל לצורך שידוך מותר, אם יש צורך בכך (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם היחזון איש" זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ט סי' קל"א ס"ק ד'). ואין צורך לחכות מלעשות פגישות למטרת שידוך בתשעת הימים בגלל זה (הגרש"ז אוירבאך זצ"ל).

מזיע ומצטער הרבה

אדם שהתלכלך בזיעה וכד' במקומות מסוימים בגופו יכול לרחוץ את המקומות המלוכלכים במים, וכמו שמצינו לענין אבילות, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שפ"א ס"א). וכ"כ בגליון מהרש"א (שם) שבמקום צער מותר (שו"ת "אגרות משה" אה"ע ח"ד תשי"ד, שו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ז), איבר אחר איבר, ולא הכל בבת אחת. (כששאלו את מרן הגרא"מ שך זצ"ל אם מותר להתקלח בתשעת הימים משום שמזיעין הרבה, אמר שמעניין שאף אחד לא שאל אותו אם אפשר למצוא קולא להתקלח כשיושב "שבעה" על אביו ר"ל).

בשר ויין

האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב עד לאחר תשעה באב - אלא בשבת בלבד. וכן מותר לאכול בשר ויין בסעודת מצוה כגון סיום מסכת, (ולא ימהר או יאחר לימודו, כדי לעשות הסיום דוקא בימים אלו), או ברית ופדיון הבן (רמ"א סי' תקנ"א סעיף י'). וכן סעודת בר מצוה ביום הולדתו, וכדאי שיאמר שם גם דברי תורה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מותר לבשל בסירים בשריים אפילו אם הם בני יומן. (משנ"ב שם). בסיקוויטים שיש בהם יין, אם בפועל מרגישים את טעם היין - אסור (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א). בדרך כלל מאכל בשרי בתשעת הימים - יטעם מעט כדי שלא תהא ברכה לבטלה ("שדי חמד", ובעל "שבט הלוי" זצ"ל). כשמבדילים על הכוס במוצאי שבת נוהגים לתת לתינוק לשתות מן הכוס. (תינוק הוא מי שהגיע לגיל חינוך - גיל 6 - אך עדיין לא הגיע לגיל ההבנה להתאבל על ירושלים - גיל 9 או 10 בערך. שאז מתחיל ללמוד תוספות, והוא בן הבנה, הגר"נ קרליץ שליט"א). אם אין תינוק - ישתה המבדיל בעצמו (רמ"א שם סעיף י' ומשנ"ב), ויכול לשתות רביעית ויברך מעין ג'. וכן מי שיש לו רק בנות עדיף שישתה המבדיל בעצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל). לפי מנהג הספרדים, יכול המבדיל לכתחילה לשתות מכוס ההבדלה בעצמו כיון שהוא כוס של מצוה (שו"ע ורמ"א שם).

סעודת מצוה בשבוע שחל בו תשעה באב

לפי מנהג הרמ"א (סי' תקנ"א י') וכן נוהגים בני אשכנז בשבוע שחל בו תשעה באב רק עשרה איש אוכלים בשר בעת סעודת מצוה, אבל לפי מנהג בני ספרד, אפילו בשבוע שחל בו כולם אוכלים בשר. בסעודה שיש גם בני ספרד וגם בני אשכנז כיון שיש כבר יותר מעשרה אנשים מבני ספרד שאוכלים בשר, אין לבני אשכנז לאכול שם בשר רק דגים (ואפילו אם הם יאכלו ראשונים, אין לעשות כן). כתב המשנ"ב (סי' ע"ז) היינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות (וזה כשיטת השו"ת רמב"ם, ודלא כמג"א, וכמשי"כ בשעה"צ שם סי' פ"ד). והיינו אחים, גיסים, וכן בן דוד שהוא שני בשני, נמי בכלל זה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ברית מילה

לענין שתיית כוס בברית מילה, הרי כמו בסעודת ברית מילה כל אחד ואחד אוכל בשר ושותה יין, וכן הכוס של ברכת המזון של סעודת ברית יכול לשתות, ולא מוזכר שנותן לקטן, הי"נ בברית מילה עצמה נמי יכול אפילו גדול לשתות הכוס (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ברית בתשעת הימים

בעל ברית יכול ללבוש בגדי שבת, אבל להסתפר יש פלוגתא בזה, ומסתיימת המשנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק ה') שלא מכריע, משמע שלא רצה כ"כ להקל, ורק בשעה"צ הזכיר לקולא (הגר"נ קרליץ שליט"א).

שבת חזון

יש מקומות בספרד שבשבת חזון אוכלים רק בשר שנשחט לפני תשעת הימים, ומקורם מראשונים שכתבו "מצניעים הסכין של שחיטה

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל נלב"ע א' בסיון תשע"ז

תשעת הימים

קניית בגדים ותפירת בגדים

מר"ח אב אין לקנות בגדים חדשים אפילו אם הכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב (רמ"א סי' תקנ"א סי' ז', ומשנ"ב שם), וכן אין לרכוש מזגן או להתקין אותו, או לקנות מכונת או רהיטים, שהם בכלל משא ומתן של שמחה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). ואם זה לצורך פרנסה - מותר (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג תשי"פ).

אין לתפור בגדים חדשים החל מראש חודש (ע"י שו"ע סי' תקנ"א ז'), אבל לגזור בדים לצורך תפירה מותר, וכן תפירת כפתור או קרע בבגד מותר (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), אבל להאריך או לקצר שרוול יש להחמיר (ספר "טעמא דקרא" בשם היחזון איש").

קניית נעלי גומי

מי שאין לו נעלי גומי לט' באב מותר לקנותם בתשעת הימים וללבשם בתשעה באב ("כף החיים" סי' תקנ"א ב"ק צ"ו, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

קניית דירה

מותר לקנות דירה בימים אלו אם יש חשש שיפסידו אח"כ, וכמו כן מותר לקנות ביריד (כמבואר בשו"ע סי' תקנ"א, הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מתנות ופרחים

אין לתת בימים אלו מתנות וכן אין לשלוח פרחים שזה כמו משא ומתן של שמחה, אבל בנתינת מתנה לבר מצוה יש להקל (הגר"ש אלישיב זצ"ל), והא דמבואר במג"א (סי' תקנ"ד כ"א) שדוקא בת"ב אסור, היינו אפילו דברים קטנים מדין שאילת שלום. הנוסע לשבת חזון למשפחה ורוצה לתת מתנה משום הכרת הטוב, יתן המתנה לאחר תשעה באב (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כיבוס

לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת. גם לפי האשכנזים אין צורך להחמיר שלא לכבס בגדי קטנים, אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל לפני כן מותר לכבס עד גיל בר מצוה, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (גילאי 6-7 שנים), ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו, (ע"י שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב סי' ק"א בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגר"נ קרליץ שליט"א).

כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס - אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

מותר לקנות כתם בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

סירוק

מותר להסתרק אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (משנ"ב סי' כ'). פאה נוכרית שהיא בכלל בגד - מותר לכבסה במים וחומר ניקוי ולסרקה ע"י מומחית עד ר"ח אב.

לבישת בגדים מכובסים

אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם סי' רמ"א סי' ד') אך בגדים הסמוכים לגוף מותר (הגר"ש אלישיב זצ"ל). והרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א).

יש להכין חולצות לפני תשעת הימים, ואפשר ללבוש אפילו כמה ביחד בערך לחצי שעה, או לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מי שעושה בר מצוה בתשעת הימים, רק בחור הבר מצוה יכול ללכת עם בגדי שבת ולא האחים והאחיות. וכן הבר מצוה ילבש חליפה לפני כן כדי שלא יברך "שהחיינו" באמצע השבוע (הגר"נ קרליץ שליט"א). בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלושים עבור ימי חול (גדולי

להפך, ולכן יש להם לקרוא את מגילת איכה ביום עם ברכה (הגר"נ קרליץ שליט"א, וע"ע "טור" סי' תקנ"ט וב"י וב"ח שם דיש נוהגים לקרוא מגילת איכה בבוקר).

אמירת נחם

◀ **האשכנזים** אומרים "נחם" בברכת "בונה ירושלים" רק במנחה, והספרדים אומרים בכל שלש התפילות, כמו "ענונו". ואם שכת, אומר בברכת "רצה" לפני "ותחזינה" (שו"ע, רמ"א, משנ"ב, סי' תקנ"ז). אפילו מי שלא צם אומר "נחם".

◀ **שאלה:** במנחה בתשעה באב טעה ואמר מיד: "נחם ה' אלוקינו..." בלי לומר "ולירושלים עירך..." לפני כן, האם יצא יד"ח?

תשובה: כיון שברכת "נחם" היא מעין הנוסח של ברכת ירושלים, יצא בו, ואע"פ שלא מוזכר ענין מלכות בית דוד בברכת "נחם", אין זה עיקר מקומה כאן, דהרי עיקר ברכתה של מלכות בית דוד היא בברכת "את צמח דוד עבדך", ועי' ברמב"ם (סוף ספר אהבה) שמביא נוסח השמונה עשרה ולא מזכיר כלל מלכות בית דוד בברכת "בונה ירושלים", ולכן בדיעבד יצא בברכת "נחם".

מלאכה

◀ נוהגים שלא לעשות שום מלאכה שיש בה שיהוי לפני חצות היום, כגון: רחיצת כלים, סידור הבית וכדומה. (רמ"א סי' תקנ"ד סעיף כ"ב) אך אם אי הניקוי יגרום לריח רע או לריבוי חרקים, אפשר לשפוך מים כדי לסלק את הכלבול.

◀ אין להכין צרכי סעודה אלא רק לאחר חצות היום (שו"ע סי' תקנ"ט סעיף י').

דינים הנוגעים לחולה

◀ חולה שאוכל לחם בת"ב יש לו ליטול את כל כף היד.
◀ חולה שאכל ומרגיש טוב ימשיך לצום (עי' שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ז, אג"מ או"ח ח"ב סי' קי"ב, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

◀ בברכת המזון בתשעה באב אין להוסיף "נחם", אלא מברך כרגיל.
◀ חולה שאוכל בתשעה באב, יש סוברים שיכול לעלות לתורה (שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ז) (וזה שונה משאר התעניות), ויש סוברים שאינו יכול לקבל עליה. (עי' שו"ת רע"א, מה"ק תי' כ"ד, שדן לענין מנחה ביום כיפור, אם חולה שאכל יכול לקבל מצד יום טוב, אבל מצד תענית פשיטא ליה שא"י לקבל עליה ע"כ. וא"כ ק"ו לתשעה באב שלא יכול לקבל.)

◀ חולה שאוכל לפני חצות היום לא יתעטף בטלית ולא יניח תפילין לפני שאוכל. (שו"ת מהר"ם שיק סימן רפ"ט וכן הורה הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

◀ חולה ששותה מים רק כדי לבלוע תרופה, לא יברך על המים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל עפ"י שו"ע או"ח סי' ר"ד-ז).

מגילת איכה למי שלא צם

◀ מי שלא צם לא יכול להיות בעל קורא בת"ב (תלוי במחלוקת הג"ל), אבל קריאת מגילת איכה אפשר ע"י מי שלא צם (הגר"נ קרליץ שליט"א).

קידוש לבנה

◀ כתב הרמ"א (סי' תקנ"א ח') שנוהגים לא לקדש הלבנה עד לאחר תשעה באב, ועוד כתב הרמ"א (סי' תכ"ו ב') שבמוצאי יוה"כ מקדישין אותה מפני דאז שורין בשמחה אבל לא במוצאי תשעה באב או שאר תענית. וכתב המשנ"ב משום שאין שרונים בשמחה, ויברך בימים שאחריה, וכתב ה"באר היטב" (שם) שהאר"י ז"ל כתב לקדשה במוצאי תשעה באב, וכ"כ הכנה"ג שכן נוהגין בירושלים וכתב ה"שבות יעקב" שכן הוא מנהגם, אבל טועמים מידי קודם, ע"י שם. וכתב ה"באר היטב" (סי' תקנ"א כ"ח) הטעם כי נולד בן דוד במוצאי תשעה באב, ומבשרים ללבנה ולישראל שעתידים להתחדש, ע"י שם, וכ"כ המשנ"ב (סי' תכ"ו ס"ק י"א). וכן המנהג בבני ברק שנוהגים לקדש במוצאי תשעה באב.

◀ בירושלים מנהג רבים לקדש במוצאי"ק חזון, וכן הוא מנהג הגר"א.

נעילת נעלים לקידוש לבנה

◀ אלו שאומרים קידוש לבנה במוצאי ת"ב, צריכים קודם לנעול נעלים ("שערי תשובה" סי' תקנ"ט ס"ק ד', ומשנ"ב סי' תכ"ו ס"ק י"א).

עשירי באב

◀ האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ויין, לא להתרחץ, לא להסתפר ולא לכבס עד חצות היום של עשירי באב. הספרדים נוהגים שלא לאכול בשר ויין "כל היום" העשירי, ושאר דיני אבלות מותר. (שו"ע ורמ"א סי' תקנ"ח). וכולם נוהגים שלא לברך "שהחינו" ביום הזה. (שע"ת שם). ולפי מנהג אשכנז, איסור זה מסתיים בחצות היום.

◀ כל מה שמותר לכבס בתשעת הימים מותר לכבס בעשירי באב, כגון בגדי ילדים, כיון שהוא קיל יותר, שהרי לשו"ע לא החמירו בו כלל. ואפילו לפי הרמ"א מבואר שמותר להזמין את כל החברים לסעודת מצוה ודלא כשבוע שחל בו שמותר רק עשרה איש (הגר"נ קרליץ שליט"א). מי שצריך לנסוע מיד אחרי תשעה באב, אין היתר לכבס בגדיו אלא יקח בגדים משומשים אותו ויכבס לאחר שיגיע למקומו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים כיון שהוא שעת הדחק יכול לכבס מיד במוצאי תשעה באב (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, קובץ "מבית לוי" בין המצרים, וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א כיון שה"ביאור הלכה" הביא בזה דעות להקל).

מר"ח ואילך" (רמ"א סי' תקנ"א ט') בשם רבינו ירוחם, לכן שחטו רק לפני ר"ח, ושמרו הבשר בהרבה מלח (דלא היה אז מקפיד), והטעם שנהגו כן משום זכר לחורבן הבית שבטלו הקרבנות, ובשר מלוח פסול למזבח, לכן אכלו רק בשר זה.

ועצם הטעם שאסרו לשחוט מר"ח ואילך כתב בספר "אבודרהם" משום חשש שמא יבוא לאכול מזה, וכבר כתב ה"ערוך השולחן" (סעיף כ"ה) שדברים תמוהים הם דהא א"א לאכול עד שיבשל הבשר ואתי למידכר, ואי משום אכילת מזיד לא חשידי ישראל על זה, ע"י שם.

בשר דמלוח מלכה

◀ **שאלה:** למה לא נוהגים לאכול בשר לסעודת מלוח מלכה, הלא זוהי גם סעודת מצוה, כמו סיום, סעודת בר מצוה, ברית, פדיון הבן וכדומה?

תשובה: כנראה הקילו רק בסעודת מצוה שנפגש במקרה בימים אלו, אבל סעודת מלוח מלכה שהיא סעודה קבועה לא הקילו. וכעין שכתב הרמ"א בכוס של הבדלה לכתחילה ליתן לתינוק הגם שזהו כוס של מצוה, ובשאר מקומות לא מוזכר (הגר"נ קרליץ שליט"א).

סעודת סיום

◀ **שאלה:** האם מי שעושה סיום בתשעת הימים עדיף שלא יעשה סעודה בבשר ויין?

תשובה: אם תמיד עושה סיום בבשר ויין אפשר לכתחילה לעשות כן, ואני עושה סיום כל ערב ת"ב על מסי' יבמות שכן יוצא לפי הסדר ואני שותה יין (הגר"נ קרליץ שליט"א), והא דהמשנ"ב כתב (סי' קצ"ו ס"ק ט') שיש מחמירין לא לאכול בשר אפילו בסעודת מצוה זה רק שיש מחמירין ולא מין הדין (כנ"ל).

ברית מילה לענין רחיצה

◀ **שאלה:** העושה ברית בשבוע שחל בו תשעה באב האם מותר להתרחץ?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקנ"ט) בתשעה באב שנדחה מותר לבעל ברית להתרחץ, ק"ו בשבוע שחל בו שקיל יותר (הגר"נ קרליץ שליט"א, והגר"נ קרליץ שליט"א).

מאכל שיש בו טעם בשר

◀ אם נפל בשר לתוך אוכל פרווה אם יש שישים כנגדו מותר לאוכלו, ונאמן ישראל קפילא לומר שאין בו טעם בשר (משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק ס"ג, ושע"ה צ"ש בשם פמ"ג). וכן הדין אם אפה למשל תפוחי אדמה בתנור עם בשר (בכלי אחר) יש לטעום, ואם אין בו טעם בשר מותר (הגר"נ קרליץ שליט"א). וקצ"ב למה דוקא ישראל קפילא שהרי הפמ"ג (ביו"ד סי' צ"ח) כתב שדוקא בעכו"ם צריך קפילא, אבל בישראל נאמן אפילו סתם אדם שלא הוה קפילא, ויל"ע. ואולי משום חומרא דאבילות של מקדש החמירו.

מדיני תשעה באב

ישיבה על הקרקע

◀ בליל תשעה באב וביום-עד חצות היום יושבים סמוך לרצפה. (שו"ע סי' תקנ"ט ג'). מותר לשבת על כר קטן או על שרפרף נמוך (משנ"ב שם, כעין שמצינו לגבי אבלים).
◀ הנוסע ברכב יכול לשבת כרגיל מכיון שאין דעתו לנוחיות או לתענוג ובכח"ג לא תקנו שצריך לשבת על הרצפה (ספר "תורת היולדת", פי מ"ח הערה י"ז).

עישון וריח

◀ אסור לעשן, אך מי שמורגל בעישון ביותר ודחוק לו, יכול להקל מחצות היום בצננה. (משנ"ב סי' תקנ"ה).
◀ לכתחילה אין להריח בשמים (עי' שע"ה צ"ס סי' תקנ"ו ס"ק א').

שאילת שלום

◀ שאילת שלום וכיוצ"ב (בוקר טוב) אסורה כל היום. (שו"ע סי' תקנ"ד כ' ומשנ"ב) אבל מותר לאחל "מזל טוב", שזה אינו בגדר שאילת שלום. (שו"ת "להורות נתן", ח"ב סי' ל"ז, הגר"ש דבליצקי שליט"א, בשם שו"ת "שלמת חיים", והגר"נ קרליץ שליט"א).

לבישת טלית ותפילין

◀ אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בתשעה באב בבוקר לפני חצות היום. (שו"ע סי' תקנ"ה). אולם מנהג מקצת בני ספרד ללבוש טלית ותפילין גם בבוקר, ועי' לקמן.
◀ יש סוברים שלא יפשוט טלית קטן בלילה כדי לא להכניס עצמו לספק ברכות ביום.

◀ **שאלה:** האם מותר לישון בתשעה באב קודם שהניח תפילין בלי שומר?

תשובה: קודם זמן מנחה ודאי שרי, כיון שלא הגיע זמן החיוב אין איסור שינה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואחר שהגיע זמן מנחה לא ילך לישון אלא אם יש לו שומר (הגר"נ קרליץ שליט"א).

קריאת מגילת איכה ביום

◀ **שאלה:** ציבור שלא קראו מגילת איכה בלילה, האם יכולים לקרוא ביום עם ברכה?

תשובה: מסתבר שתקנת קריאת מגילת איכה מתוך קלף, היא פעם אחת במשך היום של תשעה באב, ולא משנה מתי (ולא דמי למגילת אסתר שיש חיוב מיוחד של לילה שא"י לקיים קריאה זו ביום, וכן